

TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE KALİTE GÜVENCESİ SİSTEMİ VE ÖĞRENCİ KATILIMININ ÖNEMİ

Geliş Tarihi: 19.07.2021
(Received)

Kabul Tarihi: 28.07.2021
(Accepted)

Gonca ULUDAĞ*

Mehmet BORA**

Sena ÇATAL***

ÖZ

Yükseköğretimde kalite güvencesi çalışmaları hemen her ülkede yükseköğretim kurumlarının ve sistemlerin öncelikli konularından biri olarak önem kazanmaktadır. Kurumların kendilerine özgü hedefler belirlemeleri, uygulamalar yürütmeleri, uygulamaları izlemeleri ve sonuçlarını değerlendirerek iç kalite güvencesi sistemini kurmaları beklenmektedir. Türkiye’de yükseköğretimde kalite güvencesinin sağlanması çalışmaları Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmada Türk yükseköğretiminde kalite güvencesi sistemi, Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun yapısı ve faaliyet alanlarına yer verilmiştir. Yükseköğretimde kalite güvencesi çalışmalarının en önemli paydaşlarından biri öğrenciler olup, öğrencilerin hedeflenen yeterliliklere ulaşabilmesinin güvence altına alınması sistemin önemli boyutlarından biridir. Çalışmada kalite güvencesi çalışmalarında öğrenci katılımının önemi, Yükseköğretim Kalite Kurulu Öğrenci Komisyonunun yapısı ve faaliyetleri ile öğrencilerin kalite güvencesi çalışmalarında nasıl yer alabileceklerine ilişkin bilgiler de sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kalite güvencesi, öğrenci katılımı, yükseköğretim, Yükseköğretim Kalite Kurulu

* Dr. Öğr. Üyesi, Yükseköğretim Kalite Kurulu, Ankara, Türkiye, goncauludag@yokak.gov.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5665-9363>.

** Kurul Üyesi/Yüksek Lisans Öğrencisi, Yükseköğretim Kalite Kurulu, Ankara, Türkiye, mail adresi, mehmetbora@yokak.gov.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6540-8769>.

*** Arş. Gör., Yüksek Lisans Öğrencisi, Yükseköğretim Kalite Kurulu, Türkiye, senacatal@yokak.gov.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8358-4520>.

QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN TURKISH HIGHER EDUCATION AND THE IMPORTANCE OF STUDENT PARTICIPATION

ABSTRACT

Quality assurance work has become an essential and prioritized subject of the higher education institutions in almost all countries. Institutions are expected to set their own goals, implement practices, follow up these practices, and evaluate the results, thereby establishing an internal quality assurance system. In Turkey, works related to quality assurance in higher education are carried out by the Turkish Higher Education Quality Council. In this study, the quality assurance system in Turkish higher education, the structure of Turkish Higher Education Quality Council, and its fields of activity are included. Students are among the most important stakeholders in higher education quality assurance work, and assuring that students attain the targeted competencies is one of the essential dimensions of the system. In the study, information about the importance of student participation in quality assurance studies, the structure and activities of the Turkish Higher Education Quality Council Student Commission and how students can take part in quality assurance work are also presented.

Keywords: Quality assurance, student participation, higher education, Turkish Higher Education Quality Council.

GİRİŞ

Yükseköğretim alanında 2020 yılı; Covid-19 pandemisi ile birlikte kriz ve fırsatların iç içe olduğu, ezber bozan bir dönüşüm ortamı ve yeni normallerin şekillendiği bir yıl olarak hafızalarda yer etmiştir. Dijitalleşme, jeopolitik belirsizlikler, eğitim teknolojilerindeki gelişmeler, yeni yetkinliklere duyulan ihtiyaç gibi pek çok etmen yükseköğretim kurumlarından beklenenlerin de değişimine neden olmuştur. Karmaşıklık ve belirsizliğin de etkisini hissettirdiği bu dönüşüm çağında, güçlü bir iç kalite güvencesi sistemine sahip yükseköğretim kurumlarının değişim yönetimi ve krizlerin fırsata çevrilmesi konusunda daha başarılı oldukları gözlenmiş, özellikle eğitim ve öğretim süreçlerindeki kalite güvence sisteminin önemi

bir kez daha ortaya çıkmıştır (YÖKAK, baskıda). Yükseköğretim sistemlerindeki eğilimler bir yandan yükseköğretim kurumları için rekabeti ön plana çıkarmakta, bir yandan kurumları ve farklı yükseköğretim sistemlerini birbirine yaklaştırmaktadır. Yükseköğretimdeki yeni eğilimlere ilişkin önemli gelişmelerden biri Bologna süreci çalışmalarıdır (YÖKAK, 2019).

Bologna süreci, yükseköğretim gündeminin güncel konularından biridir. Avrupa Yükseköğretim Alanı Beyannamesi'nin (EHEA) kabulü ile tanımlanana bu sürece dâhil 49 ülkeden biri de Türkiye'dir. Sürece dâhil ülkeler öğrenci ve personel hareketliliğini ve istihdam edilebilirliğini kolaylaştırmayı, kurumlar için özerkliği, akademik özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve bağımsız öğrenci birlikleri gibi ortak değerler temelindeki reformları benimsemektedirler (Elmas, 2021a). Türkiye'de yükseköğretimde kalite güvencesinin sağlanması için atılan en önemli adımlardan biri Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun (YÖKAK) kurulmasıdır.

1. YÜKSEKÖĞRETİM KALİTE KURULUNUN YAPISI VE FAALİYET ALANLARI

Yükseköğretim Kalite Kurulu; yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin kalite düzeylerine ilişkin ulusal ve uluslararası kalite standartlarına göre değerlendirmeler yapan, iç ve dış kalite güvencesi, akreditasyon süreçleri ve bağımsız dış değerlendirme kurumlarının yetkilendirilmesi süreçlerini yürüten, idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz ve özel bütçeli bir kuruluştur (YÖKAK, t.y.).

23 Temmuz 2015 tarih ve 29423 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği” kapsamında oluşturulan ve Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) bağlı olarak faaliyet gösteren YÖKAK, 1 Temmuz 2017 tarihli 7033 sayılı kanun ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na eklenen Ek Madde 35 hükümlerine göre bağımsız bir kurum haline gelmiştir (YÖKAK, t.y.).

YÖKAK'ın en temel amacı; yükseköğretim kurumlarının kalite güvencesi sistemlerine, eğitim ve öğretim süreçlerine, araştırma ve geliştirme etkinliklerine, idari yapılarına ve toplumsal katkı mekanizmalarına kalite güvencesi noktasında ayna olabilmektir. Bir başka ifadeyle, kurumların güçlü yanlarının sürdürülebilir olması, gelişime açık yanlarının ise iyileştirilmesi suretiyle ulusal yükseköğretim sisteminin niteliğinin artmasına ve buradan hareketle çağın gerektirdiği becerilerle donanmış, öğrenmeye, gelişime, iş birlikli çalışma süreçlerine açık, nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesine katkı sağlamaktır.

ENQA (Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Birliği), APQN (Asya-Pasifik Kalite Ağı), CHEA-CIQG (Amerikan Yükseköğretim Akreditasyon Kurulu Uluslararası Kalite Grubu), INQAAHE (Yükseköğretim Kalite Güvence Ajansları Uluslararası Ağı) ve IQA (İslam Dünyası Kalite Güvence Ajansları Birliği) üyelikleri de bulunan YÖKAK; biri Başkan olmak üzere toplam 13 üyeden oluşmaktadır. Kurul'da Yükseköğretim Kurulu Genel Kurulu tarafından seçilen 3, Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilen 3, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından seçilen 1, Mesleki Yeterlilik Kurumunu temsilen 1, Türk Akreditasyon Kurumunu temsilen 1, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumunu temsilen 1, Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığını temsilen 1, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğini temsilen 1 ve yükseköğretim öğrencilerini temsilen seçilen 1 üye yer almaktadır.

Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliğine (2018) göre YÖKAK'ın görevleri;

- a) Yükseköğretim sisteminde kalite güvencesine ilişkin ulusal politika ve stratejileri belirlemek ve kamuoyu ile paylaşmak,
- b) Yükseköğretim sisteminde kalite kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için faaliyetlerde bulunmak,
- c) Yükseköğretim kurumlarında iç kalite güvence sistemlerinin kurulmasını teşvik etmek ve bu konuda yükseköğretim kurumlarına rehberlik etmek,

ç) Ulusal ve uluslararası düzeyde yükseköğretim kalite güvence sistemleri ile ilgili çalışmaları izlemek, ulusal ve uluslararası düzeyde ortak çalışmalar gerçekleştirmek,

d) Dış değerlendirmede ve akreditasyonda uygulanacak ilkeleri, kalite göstergelerini ve bunlara ilişkin kuralları belirlemek,

e) Yükseköğretim kurumlarının; eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme, toplumsal katkı ve idari hizmetlerinin kalite düzeylerine ilişkin beş yılda en az bir defa dış değerlendirmesini yapmak ve ihtiyaç durumunda yükseköğretim programlarının değerlendirmesini yapmak,

f) Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma programı kapsamında yer alan yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerini değerlendirmek, izlemek ve buna ilişkin sonuçları Yükseköğretim Kurulu'na sunmak,

g) Dış değerlendirme ve akreditasyonda uygulanacak süreçlerle ilgili yükseköğretim kurumlarını bilgilendirmek üzere etkinlikler gerçekleştirmek ve yayınlar yapmak,

ğ) Yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirme süreci sonrası, kurumsal geri bildirim raporlarını değerlendirerek kalite iyileştirmelerine yönelik tavsiyeleri içerecek şekilde Yükseköğretim Kalite Güvencesi Durum Raporunu her yıl hazırlamak, yayımlamak ve başta Yükseköğretim Kurulu olmak üzere ilgili paydaşların bilgisine sunmak,

h) Dış değerlendirme ve akreditasyon alanlarında faaliyet göstermek amacıyla, belirlenmiş ilke ve kurallar çerçevesinde tescil almak üzere müracaat eden özel hukuk tüzel kişilerinin tescil müracaatlarını değerlendirerek karar vermek, bu kuruluşların faaliyetlerini izlemek ve gerekli gördüğünde bilgi almak, gerektiğinde uyarmak veya tescillerini iptal etmek,

ı) Yükseköğretimde kalite güvencesi konusunda uluslararası kuruluşlar nezdinde Türkiye'yi temsil etmek,

i) Yükseköğretim kalite güvence sistemine ilişkin konularda Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Kuruluyla iş birliği yapmak,

j) Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Yer Alacak Yeterliliklerin Kalite Güvencesinin Sağlanmasına İlişkin Usul ve Esaslarda yer alan hükümlerin yükseköğretim kurumlarında uygulanma düzeyini değerlendirmektir.

Görevleri doğrultusunda çeşitli çalışmalar yürüten YÖKAK'ın üç temel faaliyet alanı bulunmaktadır. Bunlar;

(1) Kurumsal dış değerlendirme programlarını yürütmek,

(2) Uluslararası akreditasyon kuruluşlarını tanımak ve ulusal akreditasyon kuruluşlarını yetkilendirmek,

(3) Kalite güvencesi kültürünü yaygınlaştırmaktır.

YÖKAK; kurumsal dış değerlendirme süreçlerini, Kurumsal Dış Değerlendirme Programı (KDDP), Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP) ve İzleme Programı (İP) olmak üzere üç farklı programla yürütmektedir (YÖKAK, 2021). Bu programlar aracılığıyla yapılan değerlendirmelerin temel hedefi; yükseköğretim kurumlarındaki mezunların beklenen yeterliliklere sahip olmasını, kolay iş bulabilmesini, Ar-Ge'ye ve topluma katkı sağlamasını, Türkiye'de olduğu kadar dünyadaki rakipleri arasında da görünürlüğünün artırılmasını güvence altına almaktır (Elmas, 2021b). Bu programlarda değerlendirmeler YÖKAK tarafından oluşturulan ve aralarında öğrencilerin ve yabancı değerlendiricilerin de bulunduğu değerlendirme takımlarınca gerçekleştirilmektedir. Değerlendiricilere yönelik olarak YÖKAK tarafından her yıl değerlendirici eğitimleri düzenlenmektedir.

Kurumsal Dış Değerlendirme Programı (KDDP); YÖKAK tarafından gerçekleştirilen, her bir yükseköğretim kurumunun beş yılda en az bir kez dahil olduğu, bağımsız bir değerlendirme takımı tarafından eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme, toplumsal katkı ile idari hizmet süreçlerindeki “planlama, uygulama, kontrol etme ve önlem alma (PUKÖ)” döngüsünün olgunluk düzeyi temel alınarak ölçütlerle buluşma düzeyinin nitel ve nicel olarak değerlendirildiği ve kuruma ait değerlendirme raporunun (Kurumsal

Geri Bildirim Raporu) kamuoyu ile paylaşıldığı bir akran değerlendirme sürecidir. Türkiye’de mezun veren tüm yükseköğretim kurumlarının kurumsal dış değerlendirmeleri YÖKAK tarafından tamamlanmıştır.

Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP); YÖKAK tarafından gerçekleştirilen, bağımsız bir değerlendirme takımı tarafından eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme, toplumsal katkı ile idari hizmet süreçlerindeki “planlama, uygulama, kontrol etme ve önlem alma (PUKÖ)” döngüsünün olgunluk düzeyi temel alınarak ölçütlerle buluşma düzeyinin nitel ve nicel olarak değerlendirildiği ve Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından verilen kuruma ait akreditasyon kararının ve raporun (Kurumsal Akreditasyon Raporu) kamuoyu ile paylaşıldığı bir değerlendirme sürecidir (Uludağ, 2020a; YÖKAK, baskıda). 2020 yılında ilk kez uygulanmaya başlayan Kurumsal Akreditasyon Programı’na 60’a yakın yükseköğretim kurumu başvurmuş, 11 kurum (Akdeniz Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve TED Üniversitesi) değerlendirme sürecine dâhil olmuştur. Bağımsız değerlendirme takımları tarafından kurumların iç değerlendirme raporları temel alınarak yürütülen değerlendirme programı sonrasında Kurumsal Akreditasyon Belgesi alan ilk kurumlar Ege Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi olmuştur.

İzleme Programı (İP); YÖKAK tarafından yürütülen Kurumsal Dış Değerlendirme Programı kapsamında değerlendirmesi tamamlanan yükseköğretim kurumlarının, değerlendirme yılını izleyen en erken ikinci yılda gelişim süreçlerinin değerlendirilmesini kapsamaktadır (Uludağ, 2020b; YÖKAK, baskıda). Elmas (2021b) bu programların hem değerlendirilen yükseköğretim kurumları hem de değerlendirmelerde görev alan tüm paydaşlar yoluyla Türk yükseköğretim ekosisteminde hedef odaklılığı sağladığını, iş birliğini ve birlikte öğrenmeyi güçlendirdiğini belirtmektedir.

Dış değerlendirme süreçleri kapsamında kurumlar her yıl Kalite Güvencesi Sistemi, Eğitim ve Öğretim, Araştırma ve Geliştirme, Toplumsal Katkı ve Yönetim Sistemi başlıklarında 22 ölçüt ve 56 alt ölçüt açısından hangi aşamada olduklarını gösteren Kurum İç Değerlendirme Raporu'nu (KİDR) hazırlamaktadırlar. Bu rapor, kurumun kendini tanıma ve değerlendirme raporudur. YÖKAK tarafından yürütülen tüm değerlendirme programları açısından KİDR'ler önemlidir.

Bir diğer faaliyet alanı, uluslararası akreditasyon kuruluşlarını tanımak ve ulusal akreditasyon kuruluşlarını yetkilendirmek olan YÖKAK tarafından 2021 yılı itibarıyla yetkilendirilmiş 17 ulusal, tanınmış 8 uluslararası akreditasyon kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşlar Türkiye'de program akreditasyonu faaliyeti göstermektedirler. YÖKAK, yükseköğretimde kalite güvencesi kültürünü yaygınlaştırmak için birçok çalışma gerçekleştirmektedir. Raporlar, bilgi portalı, eğitimler, toplantılar, çalıştaylar, webinarlar, projeler, iş birlikleri, anlaşmalar, üyelikler gibi pek çok çalışmayla bu faaliyet alanında etkileşim sağlanmaktadır.

2. NEDEN ÖĞRENCİ KATILIMI?

Yükseköğretimde kalite güvencesi çalışmalarının en önemli paydaşlarından biri öğrenciler olup, öğrencilerin hedeflenen yeterliliklere ulaşabilmesinin güvence altına alınması sistemin önemli boyutlarından biridir.

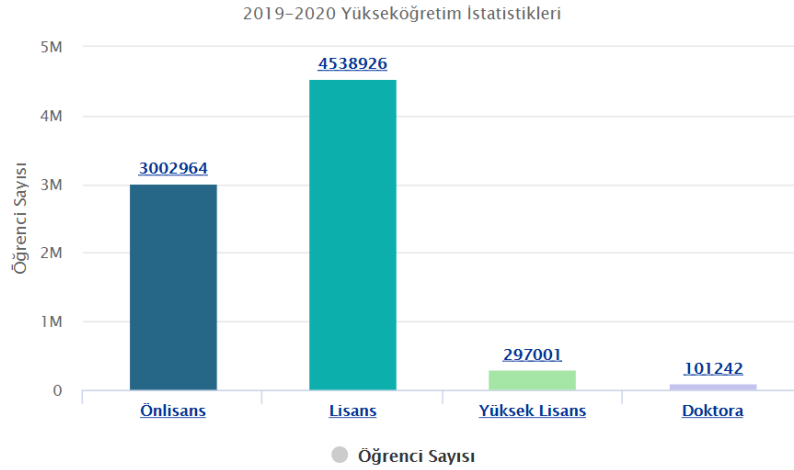
Öğrenci katılımı, 1990'ların ortasından bu yana ilgi görse de ilk olarak 1984'te Astin'in makalesinde bu konunun yer aldığı görülmektedir (Trowler, 2010). Astin (1984) yüksek düzeyde katılım gösteren öğrenciyi "çalışmaya önemli ölçüde zaman harcayan, yerleşkede çok fazla vakit geçiren, öğrenci organizasyonlarına aktif katılan, öğrenciler ve biriminin diğer personelleri ile sık sık etkileşime giren kişi" olarak tanımlamaktadır.

Öğrencilerin süreçlere "önemli, eşit ve sorumlu oyuncular" olarak dahil edilmelerinin onların öğrenmelerini ve gelişmelerini olumlu etkilediği, onları kendi öğrenme süreçlerine karşı motive ettiği, aidiyet duygularını artırdığı ve

üniversite-öğrenci ortaklığına ilişkin güven duymalarını sağladığı bilinmektedir (Isaeva vd., 2020).

Yükseköğretim öğrenci sayısı açısından büyük bir popülasyona sahip olan Türkiye’de Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (YBYS) 2021 yılı verilerine göre 129’u devlet, 74’ü vakıf ve 4’ü vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 207 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlardaki öğrenci sayılarına Şekil 1’de yer verilmektedir.

Şekil 1: Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci Sayısı

Kaynak: YBYS, 2021

Yükseköğretimde kalite güvencesi süreçlerinde öğrenci katılımını oldukça önemseyen YÖKAK, bu kültürün öğrenciler arasında yaygınlaştırılması için yapılan çalışmalara da destek vermektedir. Bu bağlamda 1 Ekim 2019’da YÖKAK bünyesinde bir Öğrenci Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyon üyeleri, Yükseköğretim Kalite Kurulu Öğrenci Komisyonu Yönergesi (2020) doğrultusunda belirlenmektedir. Yönerge’ye göre Komisyon, başkan dâhil en az 5; en fazla 11 üyeden oluşmaktadır. Bununla birlikte YÖKAK tarafından, Komisyonun çalışmalarına akademik açıdan katkı sunmak amacı ile bir akademik koordinatör

görevlendirilmektedir. Yükseköğretim Kalite Kurulu Öğrenci Komisyonu Yönergesine (2020) göre YÖKAK Öğrenci Komisyonunun görevleri şunlardır:

- a) Yükseköğretimde kalite kültürünün öğrenciler tarafından içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamak,
- b) Öğrencilerin yükseköğretimdeki kalite güvencesi süreçlerine ilişkin katılımlarını artırmak,
- c) Ulusal ve uluslararası düzeyde öğrenci katılımlı çalışmalar gerçekleştirmek,
- ç) Öğrenci değerlendirici havuzunda yer alacak öğrenci değerlendirici adaylarını belirlemek üzere Kurumsal Dış Değerlendirme Komisyonu'na öneride bulunmak,
- d) Komisyon tarafından ilgili yıl içerisinde yapılan çalışmalara ilişkin faaliyet raporu hazırlamak ve Kurul'a sunmak.

YÖKAK Öğrenci Komisyonu, bir başkan ve bir başkan yardımcısı ve 5 alt birimden oluşmaktadır. Kurul üyesi öğrenci, aynı zamanda Komisyonun doğal başkanı olarak görev yapmaktadır. Başkan yardımcısı ise komisyon üyeleri arasında seçim yoluyla belirlenmektedir. Komisyonun alt birimleri ise; uluslararası ilişkiler birimi, tanıtım, iletişim ve bilgilendirme birimi, akreditasyon birimi, öğrenci toplulukları birimi, arşiv ve yayın birimidir. Komisyon üyeleri bilgi, tecrübe ve isteklerine göre bu alt birimlerde çalışmalar yürütmektedir.

YÖKAK Öğrenci Komisyonunun görevleri amaçları ile doğru orantılıdır. Bu görevler; yükseköğretimde kalite kültürünün öğrenciler tarafından içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamak, öğrencilerin yükseköğretimdeki kalite güvencesi sistemi süreçlerine ilişkin katılımlarını artırmak, ulusal ve uluslararası düzeyde öğrenci katılımlı çalışmalar yapmak, öğrenci değerlendirici adayları için YÖKAK Kurumsal Dış Değerlendirme Komisyonu'na öneride bulunmak ve son olarak yıl içerisinde yapılan çalışmalara ilişkin faaliyet raporu hazırlamak ve Kurul'a sunmak şeklindedir.

Berlin Bildirisi'nde belirtildiği üzere “kurumsal özerklik ilkesiyle tutarlı olarak, yükseköğretimde kalite güvencesinin birincil sorumluluğu kurumun kendine aittir” (Bologna Process Ministerial Conference, 2003). Bu sorumluluk bağlamında önemli konulardan biri de öğrencilerin olmazsa olmaz ve kıymetli bir paydaş olarak kalite güvencesi süreçlerinde yer almaları gereğidir. Uludağ ve diğerleri (2021) tarafından yükseköğretimde kalite çalışmalarına öğrenci katılımına ilişkin olarak yürütülen bir araştırmada Türkiye’de yükseköğretimde kalite güvencesi sürecini bir şekilde deneyimlemiş öğrencilerinin kalite çalışmaları hakkında olumlu anlayışlara ve normatif inançlara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte öğrencilerin kurumsal yaklaşım ya da destek yetersizliği nedeniyle kendilerini yetkin hissetmedikleri ve bazı problemler yaşadıkları, süreçlerde karar verici olarak değil, otorite tarafından verilen kararları yerine getiren bir konumda gördükleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının kalite güvence süreçlerine aktif öğrenci katılımının teşvik edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Isaeva ve diğerleri de (2020) Estonya'daki bir üniversitede yükseköğretimde kalite güvencesine öğrenci katılımına ilişkin yaptıkları araştırma sonucunda öğrencilerin kalite güvencesi çalışmalarına katılmaya istekli olduklarını, ancak kurumların öğrencilerinden ne beklediklerinin, süreçte öğrencilerin rollerinin ve sorumluluklarının netleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Merabishvili, Tsereteli ve Bellon (2017) Gürcistan ve İspanya'daki üniversitelerde yükseköğretim öğrencilerinin ve kurumun kalite güvencesi biriminin çalışanlarının yükseköğretimde kalite güvencesine öğrenci katılımına ilişkin yürüttükleri çalışma sonucunda birim çalışanlarının öğrenci katılımını artırmak istedikleri, ancak öğrencilerin bu konuda bilgilerinin az ve farkındalık düzeylerinin düşük olduğunu belirttikleri görülmüştür. Buna karşın öğrencilerin katılımın önemli olduğunu düşündükleri, ancak bu konudaki pasif performanslarını üniversitelerinin geri bildirimlerinin ve beklentilerinin az olması ile açıkladıkları belirlenmiştir. Öğrenciler üniversitelerinin kalite güvencesi birimi hakkında hiçbir fikre sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Tüm bu araştırmaların sonuçları yükseköğretim kurumlarında kalite güvencesi kültürünün hem kurum

genelinde hem de öğrenciler özelinde benimsenmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla etkili uygulamaların varlığına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu ihtiyacı göz önünde bulundurarak, YÖKAK Öğrenci Komisyonu da yükseköğretimde kalite güvencesi kültürünün benimsenmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir.

2020 yılında Covid-19 pandemisinin yarattığı kriz ortamını fırsata çevirerek değerlendirmek isteyen YÖKAK Öğrenci Komisyonu, yükseköğretimde kalite süreçlerinde öğrenci katılımına ilişkin öğrenci farkındalığını artırmak amacıyla dört oturumdan oluşan bir çevrimiçi webinar serisi düzenlemiştir. “Yükseköğretimde Kalite: Ne, Nasıl, Neden?”, “Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Süreçlerine Öğrenci Katılımı”, “Uzaktan Eğitimde Kalite Güvencesi” ve “Dış Değerlendirme Süreçlerine İlişkin Öğrenci Deneyimleri” başlıklı konuların ele alındığı yayınlarda uzman konuklar yükseköğretim kurumlarının kalite komisyonlarında, ulusal akreditasyon kuruluşlarında ve Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun değerlendirici havuzunda yer alan öğrencilerin sorularını yanıtlamışlardır. Bu etkinlikle dört hafta boyunca 94 farklı yükseköğretim kurumundan toplam 278 katılımcıya ulaşılmıştır. 2021 yılında ise bu çalışmaların kapsamı genişletilmiş, 31 Mart-20 Mayıs 2021 tarihleri arasında 14 yükseköğretim kurumunda “Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Sistemi ve Öğrenci Katılımı” isimli çevrimiçi webinar serisi gerçekleştirilmiştir. Bu yayınlar 01 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla toplam 13.411 katılımcıya ulaşmıştır. 24 Mayıs 2021 tarihinde ise Komisyon tarafından yükseköğretim kurumlarındaki kalite komisyonu öğrenci üyelerine yönelik çevrimiçi bir akran öğrenme etkinliği düzenlenmiş, etkinliğe 171 farklı yükseköğretim kurumundan öğrenciler katılmıştır.

Komisyon her yıl Kalite Elçisi Eğitim Programları (KEP) düzenlemektedir. Programın amacı, yükseköğretimin önemli paydaşlarından olan öğrencilerin, yükseköğretimde kalite güvencesi sistemine katılımını sağlamak, kalite kültürünü yaygınlaştırmak ve yetkinlik kazandırmaktır. Bu programların ilki 2021 yılı Şubat ayında gerçekleştirilmiştir. KEP’21 eğitimlerine 72 farklı yükseköğretim kurumundan 171 öğrenci katılmış;

eğitimi başarıyla tamamlayan 155 öğrenci “kalite elçisi” olmaya hak kazanmış ve katılım belgesi almıştır (YÖKAK Öğrenci Komisyonu, baskıda). Kalite elçisi, YÖKAK’ın misyon ve hedefleri doğrultusunda; yükseköğretimde kalite güvencesi süreçlerine öğrenci katılımını ve kalite kültürünü yaygınlaştırmayı sağlamak üzere çalışmalar yürüten yükseköğretim öğrencisi olarak tanımlanmaktadır.

Komisyon tarafından, yükseköğretimin önemli paydaşlarından olan öğrencilerin, yükseköğretimde kalite güvencesi sistemine katılımını sağlamak, kalite kültürünü yaygınlaştırmak, yetkinlik kazandırmak ve YÖKAK 2021 yılı Değerlendirici Eğitimi’ne ön hazırlık amacıyla 24 Mart 2021 tarihinde “Kalite Elçisi Çalıştayı (KEÇ’21)” isimli çevrimiçi etkileşimli eğitim programı gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya 05-20 Şubat 2021 tarihleri arasında “Kalite Elçisi Eğitim Programı”na katılarak kalite elçisi olmaya hak kazanan öğrenciler katılmıştır. Çalıştayı başarıyla tamamlayan 31 farklı yükseköğretim kurumundan 24’ü lisans, 10’u yüksek lisans ve 7’si doktora öğrencisi olmak üzere toplam 41 kalite elçisine katılım belgesi verilmiştir (YÖKAK Öğrenci Komisyonu, baskıda).

YÖKAK Öğrenci Komisyonu’nun ve diğer kalite elçilerinin çalışmaları tamamen gönüllülük esaslı olarak yürütülmektedir. Komisyonun çalışmaları ve etkinlik duyuruları www.yokak.gov.tr adresinden ve @kaliteelcisi sosyal medya hesaplarından takip edilebilmektedir.

2.1. Öğrenciler Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Çalışmalarında Nasıl Yer Alabilirler?

Öğrenciler, yükseköğretimde kalite güvencesi süreçlerinde aktif görev alabilirler (Şekil 2). Örneğin; kendi programlarının tasarlanmasında ve/veya güncellenmesinde, bölümlerinin/fakültelerinin kalite komisyonlarında, öğrencisi oldukları yükseköğretim kurumlarının kalite komisyonlarında, öğrenci kalite topluluklarında/kulüplerinde (Türkiye’deki 23 farklı yükseköğretim kurumunda bulunmaktadır [Tablo 1]), kurumlarının öz değerlendirme takımlarında, ulusal ve uluslararası akreditasyon kuruluşlarında, YÖKAK değerlendirme takımlarında, YÖKAK Öğrenci

Komisyonunda, YÖKAK'ta kurul öğrenci üyesi olarak ve Avrupa Öğrenciler Birliği (EUA), Avrupa Öğrenci Birliği (ESU), Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Birliği (ENQA) gibi uluslararası çatı kuruluşlarında ve süreçlerinde yer alabilirler. Öyle ki 2020-2021 akademik yılında (aynı zamanda YÖKAK Öğrenci Komisyonu üyesi olan) iki lisans öğrencisi ESU'nun Kalite Güvencesi Öğrenci Uzman Havuzunda yer alarak Türkiye'yi uluslararası platformda temsil etmiştir. Bu sayı 2021-2022 akademik yılında 8'e çıkmıştır (2'si YÖKAK Öğrenci Komisyonu üyesi, 1'i ise YÖKAK kalite elçisi ve değerlendiricisi olmak üzere 3'ü lisans, 1'i YÖKAK Öğrenci Komisyonu üyesi olmak üzere 3'ü yüksek lisans, 3'ü doktora öğrencisi). ESU, 40 ülkeden 45 Ulusal Öğrenci Birliği'nin oluşturduğu bir çatı kuruluştur. Bünyesinde yer alan Öğrenci Uzman Havuzları, öğrencilerin yükseköğretimde kalite güvencesi hakkında bilgi edinmelerine; görüş ve deneyimlerin paylaşımına olanak sunan ve bu şekilde öğrencilerin kalite güvencesi sistemine aktif katılımını teşvik eden bir platformdur. ESU, üyeleri aracılığıyla Avrupa'da yaklaşık 20 milyon öğrenciyi temsil etmektedir (ESU, t.y.).

Şekil 2: Öğrenciler Yükseköğretimde Kalite Güvencesi Çalışmalarında Nasıl Yer Alabilir?

Kaynak: Yükseköğretim Kalite Kurulu Öğrenci Komisyonu (2021, Mayıs) tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1: Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Kalite Toplulukları Listesi

Kurum	Topluluk adı
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	GençKal Topluluğu
Beykoz Üniversitesi	GençKal Topluluğu
Bilkent Üniversitesi	Bilkent Kalite Kulübü
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Kalite Öğrenci Topluluğu
Düzce Üniversitesi	GençKal Topluluğu
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Kalite Kulübü
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Gaziantep Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Hacettepe Üniversitesi	Hacettepe Kalite Araştırma Topluluğu
Haliç Üniversitesi	GençKal Topluluğu
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Kalite Elçileri Öğrenci Topluluğu
İstanbul Arel Üniversitesi	Arel Genç Kalite Topluluğu Kulübü
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	İKÇÜ Kalite Topluluğu
Kapadokya Üniversitesi	Kalite Topluluğu
Karabük Üniversitesi	Kalite Topluluğu
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Sakarya Üniversitesi	Genç Kalite Topluluğu
Süleyman Demirel Üniversitesi	Endüstri ve Kalite Topluluğu
Yıldız Teknik Üniversitesi	Kalite ve Verimlilik Topluluğu

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Öğrencilerin kalite güvencesi çalışmalarında farklı rollerde, topluluklarda ve takımlarda görev almaları, onlara öğrenme deneyimlerini zenginleştirme ve eğitim süreçlerinin yönetiminde yeni anlayışlar kazanma fırsatı sağlamaktadır (Isaeva vd., 2020). Öğrencilerin ilk olarak kendi

kurumlarının iç kalite güvencesi süreçlerinde yer alarak bilgi ve tecrübe edinmeleri, daha sonra bu bilgi ve tecrübeler ile dış kalite güvencesi süreçlerinde yer almaları tavsiye edilmektedir.

2.2. Yükseköğretimde Kalite Çalışmalarına Öğrenci Katılımının Katkısı Nedir?

Öğrencilerin kalite süreçlerinde yer almalarının süreçlere, öğrencilere ve Türkiye'ye birçok katkısı bulunmaktadır. Öğrencilerin süreçlerde yer almaları, onların bakış açılarıyla sistemlerin gelişmeye açık yanlarının tespit edilerek iyileştirme çalışmalarının yürütülmesi açısından önemlidir. Böylece yükseköğretim kurumlarının sürekli gelişimine katkıda bulunurlar. Öğrencilerin süreçteki varlıkları onların iletişim ağlarının gelişmesine, farklı tecrübelerin ve deneyimlerin aktarıldığı ortamlarda bilgi ve becerilerini geliştirmelerine fırsat sağlar. Bu çalışmalar öğrencilerin disiplinli bir takım çalışması yürütme, problem çözme, iletişim kurma, değerlendirmede bulunma, organizasyon yapma, eleştirel düşünme gibi pek çok 21. yüzyıl bilgi, beceri ve yetkinliği kazanmasına yardımcı olur. Banaszak (2015) öğrencilerin katılımının öğrencilerin liderlik, takım çalışması, karar verme ve inisiyatif alma yetkinliklerini geliştirdiğini; aynı zamanda yükseköğretimin temel amaçlarından biri olan “demokratik toplumlarda aktif vatandaşlığa hazırlama” amacına da bu şekilde ulaşılabileceğini belirtmektedir. Öğrenci katılımının Türkiye açısından katkısı ise, mezun niteliğinin artması, yükseköğretim alanında niteliğin ve kalitenin artması, uluslararası rekabet gücünün ve görünürlüğün artması olarak sıralanabilir.

SONUÇ

Türk yükseköğretim sisteminde kalite güvencesi çalışmalarının yürütülmesinde ve kalite kültürünün güçlendirilmesinde önemli bir misyonu üstlenen Yükseköğretim Kalite Kurulu, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının kendi iç kalite güvencesi sistemlerini oluşturmaları amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalarında etkisi ile Türk yükseköğretiminde gerek iç kalite güvencesi gerekse dış kalite güvencesindeki süreçlerin hem ulusal hem de uluslararası açılarından kazandığı ivme dikkat çekicidir. Süreçlerde “öğrenci katılımı” ise süreçlerin

tüm paydaşlarınca dikkate alınması gereken önemli başlıklardan biri olarak değerlendirilebilir.

Yükseköğretim kurumları ve kurumların kalite komisyonları öğrencilerin süreçlerde birer ortak ve temel bir paydaş olarak yer almalarının sağlanmasında temel ve kritik bir role sahiplerdir. Bununla birlikte yükseköğretimde kalite güvencesi sistemlerinin bir diğer paydaşı olan akreditasyon kuruluşlarının da ilgili süreçlere öğrencileri aktif şekilde dahil etmeleri ve bu konuda çalışmalar yürütmeleri öğrencilerin konuya ilişkin bilgi ve deneyimlerinin artırılmasına katkı sağlamaktadır.

Öğrenci katılımının öğrenciler ve sistem açısından gereğine ve önemine ilişkin farkındalık çalışmaları yürütülmeli, öğrenci katılımı ilgili kurumlarca teşvik edilmeli ve öğrencilerin ulusal ve uluslararası kalite güvencesi çalışmalarında söz sahibi olmasına ilişkin tüm çalışmaların sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Bu çalışmaların kalite güvencesi süreçlerinin doğal bir parçası olduğunun hem ilgili kurumlar hem öğrenciler hem de tüm paydaşlar tarafından benimsenmesinin, süreçlerin iyileştirilmesine sağladığı katkı ile Türk yükseköğretim kurumlarının görünürlüğü ve rekabet gücünün artmasındaki önemli rolü dikkate alınmalıdır.

Yükseköğretimde kalite güvencesi çalışmalarına öğrenci katılımını sağlamak ve katılımı artırmak amacıyla şu önerilerde bulunulabilir:

- Kurumlar kalite güvencesi çalışmalarının tamamında bir paydaş olarak öğrencilere yer vermeli, bu katılımın pasif değil aktif ve etkin bir katılım olmasını sağlamalıdır. Ayrıca diğer paydaşların süreçlere öğrenci katılımı ile ilgili tutumlarının kurumun öğrenci katılımı yaklaşımı ile ilişkili olduğu unutulmamalıdır.

- Yükseköğretim kurumlarının kalite komisyonları tarafından sistematik olarak öğrencilere yönelik farkındalık etkinlikleri (seminer, söyleşi, çalıştay vb.) yürütülebilir.

- Kurumların kalite komisyonlarına ait internet sayfalarında öğrenci katılımına ilişkin güncel bilgilerin erişime sunulduğu sekmelere yer verilebilir ve çeşitli çevrimiçi platformlar oluşturulabilir. Böylece yalnızca

öğrencilerin değil, kurum içi ve kurum dışı tüm paydaşların konuya ilişkin bilgi edinmeleri sağlanabilir.

- Kurumlarda öğrencilerin kalite çalışmalarında söz sahibi olmalarına ve aktif katılımı süreçlerdeki gelişmeye katkı sunmalarına olanak sağlayacak olan öğrenci kalite toplulukları/kulüpler kurulabilir ve bu oluşumlar aracılığıyla daha fazla sayıda öğrenciye ulaşılabilir.

- Kurumlar tanıtım fuarlarında ve yeni kayıt olan öğrenciler için düzenlenen oryantasyon programlarında kalite güvencesi ile ilgili tanıtımlara ve oturumlara yer vererek, sisteme yeni dahil olan öğrencilerde farkındalık oluşturmak üzere etkinlikler düzenleyebilirler. Ayrıca yükseköğretimde kalite güvencesi bir ders olarak da tüm programlarda öğrencilere sunulabilir.

- Kurumlar öğrenciler için kalite el kitabı/rehberi vb. materyaller hazırlayarak öğrencilerin erişimine sunabilirler.

- Öğrencilerin kurumun iç kalite güvencesi çalışmalarında yer almak üzere değerlendirici olarak yer alabilmeleri amacıyla kurum kalite komisyonları tarafından öğrencilere yönelik değerlendirici eğitimleri düzenlenebilir.

- Kurumlar öğrencilerini Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Öğrenci Komisyonu'nun çalışmaları hakkında bilgilendirerek, bu çalışmalarda yer almaları için teşvik edebilirler. Bununla birlikte dünyadaki çatı kuruluşların öğrenci katılım çalışmaları hakkında da kurumlar öğrencileri için rehber bir rol üstlenebilirler.

- Akreditasyon kuruluşları tarafından öğrencilerin program akreditasyonu süreçlerinde nasıl yer alabileceklerine ilişkin farkındalık ve bilgilendirme etkinlikleri düzenlenebilir. Kuruluşlar öğrenci değerlendirici eğitimleri ile kalite kültürünün yaygınlaşmasına katkı sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

Astin, A. W. (1984). Student involvement: A development theory for higher education. *Journal of College Student Development*, 40, 518-529.

Avrupa Öğrenci Birliği. [ESU]. (t.y.). *Our aim*. <https://www.esu-çevrimiçi.org/about/> adresinden 22.06.2021 tarihinde erişilmiştir.

Banaszak, B. (2015). Student engagement in higher education policy making: A view from the Polish representative in the Bologna Follow-Up Group. In M. Klemenčič, S. Bergan and R. Primožič (Eds.), *Student engagement in Europe: Society, higher education and student governance* (pp.283-290). Council of Europe.

Bologna Process Ministerial Conference [BPMC] (2003). *Realising the European Higher Education Area: Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003*, <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf> tarihinde 10.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Elmas, M. (2021a). *Why student participation in quality assurance matters*. University World News. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210405090729498> adresinden 10.04.2021 tarihinde erişilmiştir.

Elmas, M. (2021b, Haziran 28). *Kurumsal Tam Akreditasyon Takdim Töreni Programı*, İzmir.

Isaeva, R., Eisenschmidt, R., Vanarib, K., & Kumpas-Lenk, K. (2020). Students' views on dialogue: improving student engagement in the quality assurance. *Quality in Higher Education*, Doi: 10.1080/13538322.2020.1729307.

Merabishvili, N., Tsereteli, M. & Bellon, E. M. E. (2017). Should the students be engaged in the higher education quality assurance? (Perspectives of students and quality assurance department). *The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences*, 7, 52-62

Trowler, V. (2010). *Student engagement literature review*. Department of Educational Research, University of Lancaster. The Higher Education Academy.

Uludağ, G. (2020a). *Kurumsal dış değerlendirme programı ve kurumsal akreditasyon programı'nın tanımı ve temel özellikleri*. YÖKAK

Kalite Komisyonları Bilgi Portalı. <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kdd-ve-kap-temel-ozellikleri/> adresinden 11.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Uludağ, G. (2020b). *Kurumsal dış değerlendirme ve akreditasyon sürecine hazırlık ve sürecin yönetilmesi*. YÖKAK Kalite Komisyonları Bilgi Portalı. <https://portal.yokak.gov.tr/makale/kurumsal-dis-degerlendirme-surecine-hazirlik-ve-surecin-yonetilmesi/> adresinden 11.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Uludağ, G., Bardakçı, S., Avşaroğlu, M. D., Çankaya, F., Çatal, S., Ayvat, F., Koçer, A., Aksu Yıldırım, S., & Elmas, M. (2021). Investigation of the higher education students' participation in quality assurance processes based on the theory of planned behaviour: a case of Turkey. *Quality in Higher Education*, <https://doi.org/10.1080/13538322.2021.1946273>.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. [YBYS] (2021, Temmuz). <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 13.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kalite Kurulu. [YÖKAK] (t.y.). *Hakkımızda*. <https://yokak.gov.tr/hakkinda> adresinden 12.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kalite Kurulu. [YÖKAK] (2019). *YÖKAK Genel Değerlendirme Raporu*. Ankara: Yükseköğretim Kalite Kurulu.

Yükseköğretim Kalite Kurulu Öğrenci Komisyonu Yönergesi. (2020). <https://yokak.gov.tr/ogrenci-komisyonu/ogrenci-katilimi> adresinden 29.06.2021 tarihinde erişilmiştir.

Yükseköğretim Kalite Kurulu. [YÖKAK] (2021). *Kurumsal Dış Değerlendirme, Akreditasyon ve İzleme Programları Kılavuzu (Sürüm 2.1.)*. Ankara: Yükseköğretim Kalite Kurulu.

Yükseköğretim Kalite Kurulu. [YÖKAK] (baskıda). *Yükseköğretim Değerlendirme ve Kalite Güvencesi Durum Raporu 2020*. Ankara: Yükseköğretim Kalite Kurulu.

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yükseköğretim Kalite Kurulu [YÖKAK] Öğrenci Komisyonu. (2021, Mayıs). *Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemi ve öğrenci katılımı*. Çevrimiçi webinar.

Yükseköğretim Kalite Kurulu [YÖKAK] Öğrenci Komisyonu. (baskıda). *2021 Durum Raporu: 01 Ocak-30 Haziran 2021*. Ankara: Yükseköğretim Kalite Kurulu.

Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği (2018). *Resmi Gazete* (30604, 23 Kasım 2018).